

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

УДК 33.021:658.14/.17

DOI: <https://doi.org/10.46644/2708-1834/2020-02.9>**Коваленко О.В.**

доктор економічних наук, професор,
Інженерний інститут
Запорізького національного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6802-7213>

Лихойванова А.О.

магістрант,
Інженерний інститут
Запорізького національного університету

Kovalenko Olena, Lykhoivanova Anna*Engineering Institute of Zaporizhzhia National University***ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПРЕС-АНАЛІЗУ
ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА****CHARACTERISTICS OF RAPID ANALYSIS
OF THE FINANCIAL SITUATION OF THE ENTERPRISE**

В роботі уточнено визначення змісту поняття «фінансовий аналіз». Розглянуто особливості проведення експрес-аналізу та досліджено взаємозв'язок загальної моделі фінансового аналізу та моделі експрес-аналізу підприємства. У статті запропоновано класифікацію джерел інформації для проведення аналізу. Розглянуто взаємозв'язок фінансового аналізу та експрес-аналізу підприємства та запропоновано відповідну графічну модель.

Ключові слова: аналіз, експрес-аналіз, фінансовий аналіз, фінансовий стан, підприємство, майновий стан, загальний фінансовий аналіз.

В работе уточнено определение сущности понятия «финансовый анализ». Рассмотрено особенности проведения экспресс-анализа и исследована взаимосвязь общей модели финансового анализа и модели экспресс-анализа предприятия. В статье предложена классификация источников информации для проведения анализа. Рассмотрена взаимосвязь финансового анализа и экспресс-анализа предприятия и предложено соответствующую графическую модель.

Ключевые слова: анализ, экспресс-анализ, финансовый анализ, финансовый состояние, предприятие, имущественное состояние, общий финансовый анализ.

The study of the features of rapid analysis and its relationship with the complete (comprehensive) financial analysis of the enterprise is important in the current economic environment, where there are more and more supporters of rapid analysis. Rapid analysis is an integral part of a complete (comprehensive) financial analysis. It is advisable to use this type of analysis as an intermediate stage of financial control at the expense of speed and simplicity. In order to consider the essence of a complete (comprehensive) financial analysis and rapid analysis of the enterprise, the article clarifies the definition of the meaning of the term "financial analysis". The features of the rapid analysis are considered and the relationship between the general model of financial analysis and the model of the rapid analysis of the enterprise is investigated. Carrying out a rapid analysis helps economists conduct a current and fairly rapid assessment of the financial status and dynamics of the enterprise. This type of analysis requires little time to produce results and further additional analytical studies. The rapid analysis can be used as a method of the preliminary stage of the study. With its help it is possible to determine

the main directions of financial and economic activity. The article offers a classification of sources of information for analysis and identifies the main sources of information for the rapid analysis. It can be used as a method of the preliminary stage of the study. It is possible to identify the main areas of financial and economic activity and, on their basis, to determine the priority areas of in-depth assessment. The interrelation of financial analysis and rapid analysis of the enterprise is considered and the corresponding graphical model is offered. The definition of the meaning of the term "financial analysis" is specified in the work. The features of the rapid analysis are considered and the relationship between the general model of financial analysis and the model of the rapid analysis of the enterprise is investigated. The article offers a classification of sources of information for analysis.

Key words: analysis, rapid analysis, financial analysis, financial state, enterprise, material state, general financial analysis.

Постановка проблеми. В науковій літературі існують ряд актуальних проблем стосовно проведення фінансового аналізу, які потребують сучасних рішень. Дослідження особливостей проведення експрес-аналізу та його взаємозв'язок з повним (комплексним) фінансовим аналізом підприємства має важливе значення в сучасних умовах господарювання. Існує потреба в уточненні поняття «фінансовий аналіз» в контексті оцінки поточного і перспективного фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базою для здійснення дослідження з обраної тематики стали праці провідних вчених, фахівців, науковців, зокрема В.М. Івахненка, К.Г. Кириченка, Н.І. Синькевич, Н.І. Шифріна, І.О. Школьник, Г.О. Крамаренко, М.Р. Лучко, А.М. Поддєрьогін, І.О. Бланк, Г.В. Савицької [1–7]. На думку багатьох цих авторів питання проведення експрес-аналізу фінансового стану є актуальним в сучасних умовах.

Постановка проблеми. Фінансова діяльність підприємства може вивчатися шляхом вивчення та оцінки його фінансового стану на підставі звітності та за допомогою іншої необхідної інформації. Всі фінансові процеси відображаються в показниках фінансової звітності. Для того щоб підприємство не зазнавало падіння, треба постійно аналізувати результати своєї минулої діяльності та прогнозувати майбутні зміни й шляхи їх вирішення. Мета фінансового аналізу полягає у всебічній оцінці майнового і фінансового стану підприємства, його ділової активності, пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва [1, с. 12–14].

Для розгляду сутності фінансового аналізу підприємства, найперше що необхідно зробити, це дати визначення самого поняття «фінансовий аналіз». Не зважаючи на простоту та розповсюдженість поняття, не можливо знайти однозначного тлумачення, тому пропоную ознайомитися з декілька визначеннями даного поняття (табл. 1).

На основі табл. 1 можна визначити, що фінансовий аналіз – це система взаємопов'язаних методів обробки фінансової інформації підприємства на основі бухгалтерської звітності підприємства, методикою якого виступає оцінка поточного і перспективного фінансового стану підприємства на підставі вивчення залежності і динаміки показників фінансової інформації.

В результаті проведеного наукового дослідження авторами запропоновано таке визначення:

Фінансовий аналіз – це система методів обробки інформації для оцінки поточного і перспективного фінансового стану підприємства на основі його звітності. До методів аналізу можна віднести читання звітності, горизонтальний аналіз, вертикальний аналіз, аналіз трендів та фінансових коефіцієнтів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах стає все більше прихильників поділу фінансового аналізу на швидкий і обмежений в обсягах попередній, або експрес-аналіз та повний і більш поглиблений аналіз фінансової діяльності. Експрес-аналіз дає швидку оцінку ситуації, яка склалася на підприємстві.

Метою експрес-аналізу є поточна та достатньо швидка оцінка фінансового стану і динаміки розвитку підприємства [7, с. 53].

Таблиця 1

Визначення змісту поняття «фінансовий аналіз»

№ з/п	Джерело	Зміст поняття	Коментар автора
1	Фінансовий аналіз (За заг. ред. Школьник І.О.) [1, с. 12–13]	Фінансовий аналіз – це система взаємопов’язаних методів обробки фінансової інформації підприємства, спрямована на визначення фінансових ресурсів та джерел їх формування з метою прийняття оптимального управлінського рішення.	Робиться акцент на прийнятті оптимального управлінського рішення
2	Фінансовий аналіз (Крамаренко Г.О.) [2, с. 7]	Фінансовий аналіз є методикою оцінки поточного і перспективного фінансового стану підприємства на підставі вивчення залежності і динаміки показників фінансової інформації.	Робиться акцент на оцінці показників фінансової інформації
3	Фінансовий аналіз (М. Р. Лучко) [3, с. 6].	Фінансовий аналіз – це метод оцінки і прогнозування фінансового стану підприємства на основі його бухгалтерської звітності.	Робиться акцент на аналізі бухгалтерської звітності.

Таблиця 2

Визначення змісту поняття «фінансовий стан»

№ з/п	Джерело	Зміст поняття	Коментар автора
1	А.М. Поддєрьогін [4, с. 282–283]	Фінансовий стан – комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.	Робиться акцент на наявності ресурсів, які можуть бути використані підприємством, однак випускається з уваги якісний бік: доцільність та ефективність їх використання
2	І.О. Бланк [5, с. 476]	Фінансовий стан – рівень збалансованості окремих елементів активів і пасивів підприємства, а також рівень ефективності їх використання.	Враховано два аспекти: необхідна кількість ресурсів і якість їх використання (розміщення)
3	Г.В. Савицька [6, с. 409]	Фінансовий стан – спроможність фінансувати свою діяльність, тобто характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, фінансовими взаємовідносинами з іншими фізичними та юридичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю.	Знову ж таки, якісна сторона використання ресурсів та участь у взаємовідносинах не вказується

Цей вид аналізу потребує незначних витрат часу для одержання результатів і наступного проведення додаткових аналітичних досліджень. Експрес-аналіз здійснюється поетапно (рис. 1).

Для того, щоб проаналізувати всі аспекти фінансового стану підприємства, потрібно

Рис. 1. Етапи експрес-аналізу [8]

здійснити підготовчий етап – скласти аналітичний баланс, знайти абсолютне та відносне відхилення в динаміці за звітний період, що дає можливість об'єктивного аналізу, а з іншого – є максимально зручною для проведення аналітичних розрахунків.

Другий етап передбачає ознайомлення з примітками до звіту; необхідно вивчити і проаналізувати характер змін окремих його статей і розділів.

Третій, основний етап – читання балансу, що передбачає попереднє загальне ознайомлення з результатами роботи підприємства і його фінансовим станом безпосередньо за бухгалтерським балансом та минулими звітними періодами [8, с. 4].

Існуючі методики експрес-аналізу не дають змоги оперативно і реально оцінювати рівень фінансового стану підприємства, адже прийоми «читання» балансу не дають для цього однозначно чіткої відповіді. У зв'язку з цим справжньою підмогою для аналітиків були би у річному звіті ф.5 «Примітки до фінансової звітності», таблиця VI дані щодо залишків грошових коштів у кінці кожного місяця (а не як зараз, лише в кінці року) [9, с. 185].

Для проведення загального (повного) фінансового та експрес-аналізу викорис-

товують форми звітності [10]. У таблиці 3 наведені джерела інформації для проведення загального (повного) фінансового та експрес-аналізу.

На основі таблиці 3 можна зробити висновок, що основними джерелами інформації для проведення аналізу є форми звітності балансу, а також внутрішня та зовнішня бізнес-документація.

На рис. 2 наведено запропонований взаємозв'язок загальної моделі фінансового аналізу та експрес-аналізу підприємства. Відповідно до наведеної на рис. 2 моделі до загального (повного) фінансового аналізу можна віднести такі розділи:

1) Попередній огляд економічного і фінансового стану суб'єкта господарювання: характеристика загальної направленості фінансово-господарської діяльності, виявлення «хворих» статей звітності;

2) Оцінка та аналіз економічного потенціалу суб'єкта господарювання:

оцінка майнового стану; побудова аналітичного балансу-нетто; вертикальний аналіз балансу; горизонтальний аналіз балансу; аналіз якісних зрушень у майновому стані;

3) Оцінка фінансового стану: оцінка ліквідності, оцінка фінансової стійкості, оцінка та аналіз результативності фінансово-гос-

Таблиця 3

Джерелами інформації для проведення аналізу

Назва документу	Джерело
1. Баланс підприємства за попередній рік та за звітний період	Форма 1 (Баланс (Звіт про фінансовий стан)) [10];
2. Звіт про фінансові результати за попередній рік та за звітний період	Форма 2 (Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)) [10];
3. Звіт про рух грошових коштів	Форма 3 (Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)) [10];
4. Звіт з праці за попередній рік та за звітний період	Форма 1-ПВ, 3-ПВ [11; 12]
5. Розшифрування дебіторської та кредитної заборгованості	-
6. Звіт про наявність та рух основних фондів, амортизацію (знос)	Форма 11-ОФ [13]
7. Бізнес-план	-
8. Висновки аудиторських перевірок	-
9. Пояснювальна записка з викладенням основних факторів, що вплинули в звітному періоді на підсумкові результати діяльності підприємства	-
10. Інша інформація	-

Джерело: складено авторами

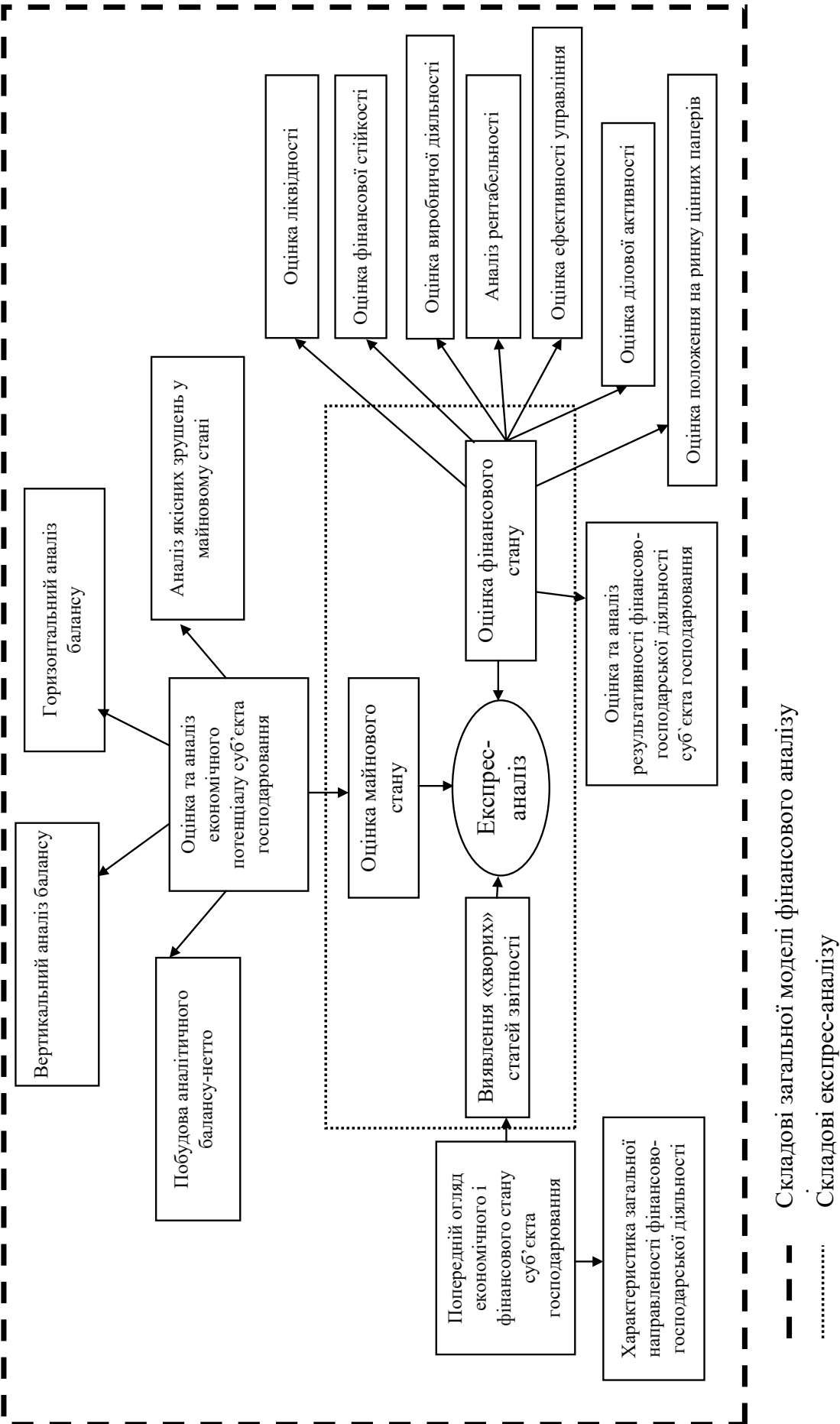

Рис. 2. Взаємозв'язок загальної моделі фінансового аналізу та експрес-аналізу підприємства

Джерело: розроблено авторами

подарської діяльності суб'єкта господарювання; оцінка виробничої діяльності;

4) аналіз рентабельності, оцінка ефективності управління, оцінка ділової активності, оцінка положення на ринку цінних паперів.

Експрес-аналіз фактично є частиною загального (повного) фінансового аналізу. Автори вважають, що до експрес-аналізу доцільно включати такі підрозділи загального (повного) фінансового аналізу:

1) Виявлення «хворих» статей звітності (1 розділ): збитки, позики і позички, не погашені в строк; прострочена дебіторська і кредиторська заборгованість;

2) Оцінка майнового стану (2 розділ): величина основних засобів та їх частка у загальній сумі активів; коефіцієнт зносу основних засобів; загальна сума засобів, що знаходиться у розпорядженні підприємства;

3) Оцінка фінансового стану (входить увесь 3 розділ): величина власних засобів та їх частка в загальній сумі джерел; коефіцієнт покриття; частка власних оборотних засобів у загальній їх сумі; частка довгострокових позичених коштів у загальній сумі джерел; коефіцієнт покриття запасів.

Таким чином авторами запропоновано розглядати взаємозв'язок загальної моделі фінансового аналізу та експрес-аналізу підприємства.

Висновки. В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що експрес-аналіз є невід'ємною частиною загального (повного) фінансового аналізу. Даний вид аналізу доцільно використовувати в якості проміжного етапу фінансового контролю за рахунок швидкості проведення і простоти. Експрес-аналіз може бути використаний у якості методу попереднього етапу дослідження. За його допомогою можливо визначити основні напрями фінансово-господарської діяльності та, на їх основі, визначити пріоритетні напрями поглибленої оцінки.

В роботі досліджено поняття «фінансовий аналіз» та «фінансовий стан». Наведено етапи проведення експрес-аналізу до яких зокрема відносять підготовчий, попередній огляд бухгалтерської звітності та заключний етап – читання балансу. У статті запропоновано класифікацію джерел інформації для проведення аналізу. Зокрема досліджено, що основними джерелами інформації для проведення аналізу є форми звітності балансу а також внутрішня та зовнішня бізнес-документація.

Розглянуто взаємозв'язок фінансового аналізу та експрес-аналізу підприємства та запропоновано відповідну графічну модель із деталізацією складових загальної моделі фінансового аналізу та складових експрес-аналізу.

Список літератури:

1. Фінансовий аналіз [текст]: навчальний посібник / За заг. ред. Школьник І.О. [І.О. Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.] – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.
2. Крамаренко Г.О., Чорна О.С. Фінансовий аналіз: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
3. Лучко М.Р., Жукевич С.М. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник / М.Р. Лучко, С.М. Жукевич, А.І. Фаріон. – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – 304 с.
4. Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д., Нам Г.Г., Павліковський А.М. та ін. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін (наук. ред.). – 7-ме вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2008. – 552 с.
5. Бланк И.А. Управление финансовыми ресурсами. – М.: Омега-Л, ООО «Эльга», 2011. – 768 с.
6. Савицкая Г.В. Экономический анализ: Учебник / Г.В. Савицкая. – 14-е изд., перераб. и доп. – М.: НИЦ ИНФРА-М, 2013. – 649 с.
7. Синькевич Н.І., Арсеньєва М. Експрес-аналіз балансу як інструмент швидкого отримання інформації про фінансовий стан підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua>
8. Івахненко В.М., Кириченко К.Г. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wiki.kneu.edu.ua>
9. «Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки» від 14.02.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
10. «Стаття 56. Ведення бухгалтерського обліку виконання Державного бюджету України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
11. НАКАЗ № 39 «Про внесення змін до форми державного статистичного спостереження № 1-ПВ (квартальна) "Звіт із праці", затвердженої наказом Держстату від 10 червня 2016 року № 90» від 15.02.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

12. НАКАЗ № 467 «Про затвердження Інструкції щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 3-ПВ (термінова, піврічна) "Звіт про використання робочого часу» від 24.12.2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

13. НАКАЗ № 365 «Про затвердження форми державної статистичної звітності із статистики основних засобів та Інструкції про порядок її складання» від 27.08.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

14. Пухальська Г.В. Аудит за міжнародними стандартами: конспект лекцій / Г.В. Пухальська, В.В. Пухальський. – Хмельницький: ХНУ, 2007. – 124 с.

15. Шифріна Н.І. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 35.

References:

1. Finansovyi analiz [tekst]: navchalnyi posibnyk / Za zah. red. Shkolnyk I.O. [I.O. Shkolnyk, I.M. Boiarko, O.V. Deineka ta in.] – К.: «Tsentр uchbovoi literatury», 2016. – 368 s.

2. Kramarenko H.O., Chorna O.Ie. Finansovyi analiz: Pidруchnyk. – К.: Tsentр uchbovoi literatury, 2008. – 392 s.

3. Luchko M.R., Zhukevych S.M. Finansovyi analiz: Navchalnyi posibnyk / M.R. Luchko, S.M. Zhukevych, A.I. Farion. – Ternopil: TNEU, 2016. – 304 s.

4. Poddierohin A.M., Buriak L.D., Nam H.H., Pavlikovskyi A.M. ta in. Finansy pidpryiemstv: Pidруchnyk / A.M. Poddierohin (nauk. red.). – 7-me vyd., pererob. ta dop. – К.: KNEU, 2008. – 552 s.

5. Blank Y.A. Upravlyenye fynansovymy resursamy. – М.: Omeha-L, ООО «Элha», 2011. – 768 s.

6. Savytskaia H.V. Ekonomycheskyi analiz: Uchebnyk / H.V. Savytskaia. – 14-e yzd., pererab. y dop. – М.: NYTs YNFRA-M, 2013. – 649 s.

7. Synkevych N.I., Arsenieva M. Ekspres-analiz balansu yak instrument shvydkoho otrymannia informatsii pro finansovyi stan pidpryiemstva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://elartu.tntu.edu.ua>

8. Ivakhnenko V.M., Kyrychenko K.H. Ekspres-analiz finansovoho stanu pidpryiemstva [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://wiki.kneu.edu.ua>

9. «Pro zatverdzhennia Metodyky analizu finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpryiemstv derzhavnoho sektoru ekonomiky» vid 14.02.2006 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua>

10. «Stattia 56. Vedennia bukhhalterskoho obliku vykonannia Derzhavnoho biudzhetu Ukrainy» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua>

11. NAKAZ № 39 «Pro vnesennia zmin do formy derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia № 1-PV (kvartalna) "Zvit iz pratsi", zatverdzhenoї nakazom Derzhstatu vid 10 chervnia 2016 roku № 90» vid 15.02.2017 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

12. NAKAZ № 467 «Pro zatverdzhennia Instruksii shchodo zapovnennia formy derzhavnoho statystychnoho sposterezhennia № 3-PV (terminova, pivrichna) "Zvit pro vykorystannia robochoho chasu"» vid 24.12.2007 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

13. NAKAZ № 365 «Pro zatverdzhennia formy derzhavnoi statystychnoi zvitnosti iz statystyky osnovnykh zasobiv ta Instruksii pro poriadok yii skladannia» vid 27.08.2001 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>

14. Pukhalska H.V. Audyt za mizhnarodnymy standartamy: konspekt leksii / H.V. Pukhalska, V.V. Pukhalskyi. – Khmelnytskyi: KhNU, 2007. – 124 s.

15. Shyfrina N.I. Ekspres-analiz finansovoho stanu pidpryiemstva // Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti. – 2011. – № 35.